

О.В. ПОСТУПНА, В.О. ШВЕДУН

РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СТАТИСТИЧНИХ ДАНИХ

Стаття присвячена дослідженню розвитку інклюзивної освіти в Україні через призму статистичних даних. Встановлено, що в умовах глобалізації світового суспільства та умовах воєнного стану в Україні, інклюзивна освіта є довгостроковою стратегією, спрямованою на побудову такого освітнього середовища, яке забезпечить якісну й доступну соціально-освітню інклюзію для всіх людей, які цього потребують. Інклюзивна освіта потребує системного підходу в її організації на всіх рівнях освіти та в усіх типах закладів. Доведено недостатність лише відповідної національної нормативно-правової бази. Підкреслено необхідність розробки сукупності науково обґрунтованих способів, правил, прийомів й методів статистичного вивчення інклюзивної освіти для встановлення чіткого порядку збирання, обробки та аналізу інформації (статистичну методологію).

Ключові слова: державна політика, інклюзивна освіта, особа з особливими освітніми потребами, інтегральна взаємодія, соціальна інклюзія, статистика, індикатори.

O.V. POSTUPNA, V.O. SHVEDUN

DEVELOPMENT OF INCLUSIVE EDUCATION IN UKRAINE THROUGH THE PRISM OF STATISTICAL DATA

The article is devoted to the study of the development of inclusive education in Ukraine through the prism of statistical data. It is established that in the conditions of globalization of the world society and the conditions of martial law in Ukraine, inclusive education is a long-term strategy aimed at building such an educational environment that will provide high-quality and accessible socio-educational inclusion for all people who need it. Inclusive education requires a systematic approach to its organization at all levels of education and in all types of institutions. The insufficiency of only the relevant national regulatory and legal framework is proven. The need to develop a set of scientifically sound methods, rules, techniques and methods of statistical study of inclusive education is emphasized to establish a clear procedure for collecting, processing and analyzing information (statistical methodology).

Key words: state policy, inclusive education, a person with special educational needs, integral interaction, social inclusion, statistics, indicators.

Постановка проблеми. Освіта у цивілізаційному середовищі розглядається як суспільне благо, інтелектуальний і матеріальний ресурс суспільства, своєрідний соціокультурний феномен, який сприяє нагромадженню знань, умінь і навичок людини, є ключовим елементом сталого розвитку країни. З метою забезпечення функціонування й розвитку освіти кожна держава формує освітню політику, яка представляє собою цілеспрямований, відносно стабільний офіційний курс уряду країни та відповідає на суспільні потреби, вимоги й дії ключових суб'єктів освіти – індивідів. Чинником формування процесу якісної підготовки людини до сучасного життя, її продуктивності та добробуту є рівень освіти.

У світі спостерігається негативна тенденція щодо зростання чисельності людей з особливими потребами, в тому числі дітей-інвалідів. Більш 500 млн людей сьогодні мають інвалідність – це результат розумових, фізичних і сенсорних дефектів, з них близько 2,5 % дітей, які мають суттєві порушення здоров'я, що часто впливає на їх обмеження в доступі до здобуття якісної освіти. Україна, на жаль, не є виключенням. Щорічно за часи її незалежності показник осіб з інвалідністю

зростає. Однак, суттєве зростання цього показника відбулось внаслідок російського вторгнення в Україну ще в 2014 р. та сьогодні налічується понад 3 млн осіб з інвалідністю. І це лише офіційні дані. На початку 2022 р. частка дітей-інвалідів в українському суспільстві від загальної чисельності населення склала 6,6 %. За 2022-2023 рр. загальна кількість інвалідів в Україні зросла на 300 тис. осіб [1; 23]. Розуміємо, що частка дітей-інвалідів також, на жаль, зросла. Це діти, які зазвичай, щоденно стикаються з різними перепонами у своєму житті, зокрема щодо реалізації своїх прав, у тому числі право на світу. Тож, Україна, яка взяла курс на європейську інтеграцію, прийняла міжнародні стандарти в галузі прав людини, що ґрунтуються на засадах рівності, без дискримінації, взяла на себе зобов'язання щодо забезпечення дотримання прав дітей з особливими потребами, зокрема створивши в освітній сфері інклюзивне середовище. Отримання дітьми з обмеженими потребами якісної освіти створює умови для їх успішної соціалізації та ефективної самореалізації у різних видах суспільної діяльності, забезпечує їх повноцінну участь у житті суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Різні аспекти проблеми функціонування й розвитку освіти в цілому та інклюзивної освіти зокрема висвітлено в публікаціях українських учених (Л. Белова [2], В. Бульба [2; 3], В. Бурда [11], Л. Грень [5; 6], Г. Давиденко [9], Н. Колісніченко [24], А. Колупаєва [13], Є. Красняков [11], О. Мельничук [14], О. Поступна [2; 3; 21; 25], І. Садова [22], О. Степанко [3; 25], О. Таранченко [13], М. Холод [24], М. Чеботарьов [6], А. Черкашин [6] та інші. Індикатори освіти є предметом дослідження таких авторів, як О. Гуренко [8], Л. Козак [12], Г. Лопатіна [8], Н. Цибуляк [8] та інші. Незважаючи на високий інтерес науковців до проблеми організації та функціонування інклюзивного освітнього середовища, поза увагою авторів залишається дослідження розвитку інклюзивної освіти в Україні через призму статистичних даних.

Мета статті полягає у дослідженні розвитку інклюзивної освіти в Україні через призму статистичних даних; проведенні стислого огляду існуючих моделей освітніх індикаторів та визначенні основних показників в освітній сфері; виявлення та аналіз основних статистичних даних, представлених на національному рівні в Україні щодо розвитку освіти в цілому та інклюзивного освітнього середовища зокрема; довести доцільність розробки статистичної методології для вивчення стану й розвитку інклюзивної освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. Важливим аспектом при формуванні освітньої політики є збір статистичних даних, які дозволяють дослідити стан і розвиток мережі закладів освіти, процеси формування, диференціації й використання освітнього рівня суспільства. Здійснення аналізу / оцінювання освітньої політики відбувається за допомогою системи показників (чисел, величин), які дають змогу виміряти, порівняти дані різних об'єктів оцінювання / орієнтири курсу держави. Такі цифрові показники називають індикаторами.

До освітніх індикаторів висуваються певні вимоги: відповідність визначеним завданням / орієнтирам політики; узагальнення інформації, її об'єктивність; точність і можливість порівняти з еталонними показниками за минулі роки; організаційно-структурний зв'язок з іншими індикаторами; повнота, але не надмірність обсягу інформації; можливість виявлення першопричини найбільш значущих проблем; можливість порівняння з міжнародними освітніми індикаторами [12]. У сучасному суспільстві існують різні моделі освітніх індикаторів – міжнародні (ЮНЕСКО, ОЕСР, ЄС) та національні (Бельгія, Данія, Франція, Швеція, Швейцарія та ін.). Ці моделі ґрунтуються переважним чином на дослідженні освітніх результатів і впливу навчання, фінансових і людських ресурсів, організації освітнього процесу та освітнього середовища, доступності та якості освіти.

В основу цих досліджень покладено принцип «освіта протягом життя», тобто безперервність здобуття освіти, процес постійного зростання загальноосвітнього й професійного потенціалу людини відповідно до особистих і суспільних

потреб за допомогою розгалуженої мережі публічних інститутів; можливість забезпечити собі гідний рівень життя. Причому до групи індикаторів доступу до освіти відносять поширення освітніх програм, у тому числі участь у них дорослого населення, послідовність (неперервність) навчання (частка випускників середньої освіти, які вступають до закладів професійної освіти) або перехід здобувача освіти на ринок праці, можливості навчання випускників середньої освіти за кордоном. Тобто доступність до освіти має більш широкий спектр і не стосується лише людей з обмеженими потребами.

Щодо якості освіти, то, наприклад, в ЄС методологічно визначають 4 групи індикаторів: рівень досягнень (від елементарних освітніх результатів (з математики, читання, природничих наук) до спеціалізованих (з інформаційно-комунікативних технологій, іноземних мов, суспільствознавства)); успіх та перехід (закінчений чи незакінчений певний рівень освіти); моніторинг середньої освіти (управління та оцінювання середньої освіти, участь у цьому процесі батьків); ресурси і структура (підготовка педагогічних працівників, охоплення дії першими ланками освіти (дошкільна, початкова), кількість здобувачів освіти на один комп'ютер та освітні витрати на одного здобувача. Якість також, як і доступність визначається кількісними показниками.

Національні освітні індикатори в кожній країні мають свої особливості. Наприклад, в Україні вони розраховані на основі даних з інформаційно-телекомунікаційної системи «Державна інформаційно-телекомунікаційної системи», яка працює в експериментально-дослідному режимі. У загальній середній освіті (далі – ЗСО) перелік індикаторів для ведення статистичної інформації в узагальненому вигляді представлений на сайті Інституту освітньої аналітики [15] та подається за основними розділами:

- контингент учнів: частка першокласників, які отримали дошкільну освіту, учнів, які навчаються індивідуально, та випускників, які отримали атестат; розподіл учнів за рівнями ЗСО, типами закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО), одинадцятикласників за віком і за типами ЗЗСО, випускників 9 класу за типами ЗЗСО, у яких здобувають повну ЗСО та які їх закінчили;

- наповнюваність: середня наповнюваність ЗЗСО за їх типами; середня наповнюваність класу в ЗЗСО за ступенями освіти та за типами ЗЗСО; розподіл класів-комплектів за кількістю об'єднаних класів;

- педагогічні працівники: кількість учнів на одного вчителя у ЗЗСО за їх типами та загальний показник; кількість учителів на один ЗЗСО за їх типами; кількість практичних психологів на один ЗЗСО; розподіл учителів за віком, стажем педагогічної роботи, їх кількості з вищою освітою за кваліфікаційними категоріями; розподіл учителів-жінок за класами викладання та гендерне співвідношення адміністрації ЗЗСО;

- матеріально-технічне забезпечення: частка ЗЗСО, що мають кабінети природничого циклу, їдальню / буфет з гарячим харчуванням, спортивні

зали, каналізацію; частка комп'ютерів у ЗЗСО, підключених до мережі Інтернет; кількість учнів на один навчальний кабінет природничого циклу та на одне робоче місце з комп'ютером;

– приватні ЗЗСО – їх частка та частка учнів у них;

– місцезнаходження та тип засновника: розподіл ЗЗСО та кількості учнів за типом засновника, місцезнаходженням, середньою наповнюваністю класу; середній розмір школи за типом засновника; середня наповнюваність класу за типом засновника та місцезнаходженням.

На сайті Міністерства освіти і науки України представлено Дашборд з освітніми індикаторами, які дозволяють структурам публічної влади, представникам закладів освіти, батькам здобувачів освіти та всім зацікавленими особам переглянути і проаналізувати показники національного і місцевого рівнів. Основними групами таких показників є національна перспектива (групи індикаторів: будівлі ЗЗСО, мережа, педперсонал, учні, фінанси), освітній та бюджетний профіль за даними на рівні територіальних громад, місцева перспектива (групи індикаторів за даними на рівні територіальних громад) [18]. Всі дані можна розглянути в динаміці, зазначаючи необхідний рік.

Достатньо широко представлені показники розвитку освіти на сайті Держстат. Наведено 40 показників, з них 2 – набір таких даних: 1) сателітний рахунок освіти в Україні; 2) мережа та діяльність закладів освіти [17].

Аналіз наведених на проаналізованих сайтах даних дає підстави для висновку, що окремої уваги до дослідження проблематики розвитку інклюзивної освіти через призму статистичних даних на рівні державних структур практично не приділено або приділено замало.

Окремо відмітимо дві владні структури центрального рівня, на сайтах яких оприлюднені деякі статистичні дані та інформаційні матеріали з розвитку та організації інклюзивного навчання, зокрема:

1) Міністерство освіти і науки України, на сайті якого в рубриці «освіта» представлено інформаційні матеріали щодо інклюзивного навчання та окремо подано статистичні дані щодо: кількості інклюзивних груп закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО), інклюзивних і спеціальних класів ЗЗСО та учнів з особливими освітніми потребами (далі – ООП) у них; інклюзивно-ресурсних центрів (далі – ІРЦ); підручників для дітей з ООП; моніторингу доступності закладів освіти всіх рівнів для маломобільних груп населення у 2023 р.; закладів позашкільної освіти, у яких організовано безперешкодний доступ здобувачів освіти з ООП [18];

2) Державна служба якості освіти України, на сайті якої розміщено різні інформаційні матеріали щодо організації інклюзивного навчання (посібники, статті, нормативно-правова база, дослідження тощо) [7].

Також можна зазначити, що є державні наукові установи, які досліджують проблематику розвитку освіти, зокрема інклюзивної. Так, Інститут

модернізації змісту освіти окремою рубрикою на своєму сайті представляє освіту осіб з особливими потребами за такими розділами: нормативна база; навчально-методичне забезпечення; Всеукраїнський конкурс «Ерудит» серед учнів 12-х (13-х) класів з порушенням слуху; корекційні програми; модельні навчальні програми; навчальні програми; відділ наукового та навчально-методичного забезпечення змісту корекційної та інклюзивної освіти; «Науково-методичні засади створення моделі комплексної психолого-педагогічної та соціальної реабілітації й інтеграції дітей із загальними розладами розвитку (спектр аутизму)» [19]. Проте, працівники наукової установи не акцентують увагу на необхідності й доцільності розробки відповідної методології щодо збору на рівні держави статистичних даних з розвитку інклюзивної освіти.

Інститут освітньої аналітики готує та оприлюднює основні статистичні дані щодо розвитку кожного рівня та типу освіти за навчальними роками: дошкільна, загальна середня, професійна, фахова передвища, вища, позашкільна освіта. Окремо представлено цифрову освіту та інклюзивне середовище. Крім того, в 2024 р. представлено інформаційно-аналітичні матеріали «Організація інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти» [16], у яких представлена розробка індикаторів для проведення дослідження зазначеної ту публікації проблематики. Пропонуються такі індикатори, як: загальних напрямів (асистенти вихователів інклюзивних груп, освіта осіб з ООП очима батьків або осіб, які їх замінюють); напрямів: команди психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП; організація вихователями інклюзивного освітнього середовища в групі; матеріально-технічне забезпечення та потреб вихователя для якісної організації інклюзивного освітнього середовища. У цілому, підхід, який застосовано у даній публікації є дуже вдалим, оскільки висновки й рекомендації, що надаються базують не лише на зібраних статистичних даних, враховується також думка батьків осіб з ООП / осіб, які їх замінюють.

Однією з новітніх інформаційно-цифрових технологій України можна вважати розроблений додаток «Дія». За ініціативою О. Зеленської, першої леді країни, реалізується Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору, метою якої є забезпечення рівних можливостей для кожної людини щодо реалізації своїх прав та отримання послуг на рівні з іншими шляхом інтегрування, поміж інших, і освітньої безбар'єрності. Спочатку було розроблено платформу Дія.Цифрова освіта, пізніше курси «Безбар'єрна грамотність» і «Безбар'єрна держава», щоб люди з інвалідністю, люди старшого віку та інші маломобільні групи населення могли на рівних умовах розвивати цифрові навички та набувати цифрової грамотності. У 2022 р. з'явився і запрацював новий розділ «Дія.Безбар'єрність», у якому люди з інвалідністю, їх батьки, літні люди, ВПО та інші могли знайти всю необхідну інформацію, щоб знайти роботу, отримати пенсію, виїхати за кордон, оформити

житлову субсидію тощо [10].

Висновки. Результати проведеного дослідження проблематики розвитку інклюзивної освіти в Україні через призму статистичних даних, дозволяють стверджувати, що в умовах глобалізації світового суспільства та важких умовах, у яких перебуває сьогодні країна в результаті російсько-української війни, інклюзивна освіта є довгостроковою стратегією, спрямованою на побудову такого освітнього середовища, яке забезпечить якісну й доступну соціально-освітню інклюзію для всіх людей, які цього потребують. Інклюзивна освіта не може бути локальною частиною освіти, має бути вироблений системний підхід в її організації, причому на всіх рівнях освіти та в усіх типах закладів. Не достатньо лише підготувати відповідну нормативно-правову базу. Є нагальна необхідність у розробці сукупності науково обґрунтованих способів, правил, прийомів й методів статистичного вивчення такого соціального явища, як інклюзивна освіта. Цей комплекс має встановити чіткий порядок збирання, обробки та аналізу необхідної інформації, що в цілому й складає статистичну методологію.

Список джерел інформації

1. Базова інформація про інвалідність. Конфедерація роботодавців України. Retrieved from https://pwd.employers.org.ua/ua/book/2_25
2. Белова Л.О., Бульба В.Г., Поступна О.В. (2018). Стан і проблеми здійснення управління якістю освіти та освітньої діяльності в Україні: експертне оцінювання. *Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. X. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр»*. Вип. 2 (61). С. 8–17.
3. Бульба В.Г., Поступна О.В., Степанко О.В. (2013). Державна гуманітарна політика України щодо розвитку освіти: механізми реалізації. *Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр»*. 2 (44). С. 7–13.
4. Впроваджуємо інклюзію в заклади освіти : посіб. для директорів закладів освіти (2023). Державна служба якості освіти України. 86 с. Retrieved from https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/09/Inclusion_zaklad_osvity_SQESURGe_2023.pdf
5. Грень Л.М. (2021). Забезпечення інклюзивної освіти у міжнародних документах і законодавстві. *Публічне управління та адміністративний менеджмент: сучасні тренди та перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* Харків : Видавничий центр «Global Scientific Trends», 2021. С. 104–105.
6. Грень Л.М., Черкашин А.І., Чеботарьов М.К. (2021). Інклюзивне освітнє середовище в закладах вищої освіти: шляхи створення. *Теорія і практика управління соціальними системами*. Харків : НТУ «ХПІ». № 2. С. 70–80.
7. Державна служба якості освіти України. Retrieved from <https://sqe.gov.ua/?s-type=portal&s=%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D0%B8%D0%B2>
8. Дизайн інклюзивного освітнього середовища закладу вищої освіти: від теорії до практики : монографія (2024). О. Гуренко, Н. Цибуляк, Г. Лопатіна та ін. ; за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. О. Гуренко ; Бердянський держ. пед. ун-т. Львів – Торунь : Liha-Pres. 192 с.
9. Інклюзивна освіта: досвід і перспективи: монографія. (2016). Кол. авт. ; відп. ред. Г.В. Давиденко. Вінниця. 242 с.
10. Інклюзивна освіта: платформа Дія. Цифрова освіта продовжує розвиток в напрямку безбар'єрності. Урядовий портал. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/inkluzyvna-osvita-platforma-diatsyfrova-osvita-prodovzhuie-rozvytok-v-napriamku-bezbariernosti>
11. Красняков С., Бурда В. (2013). Формування та реалізація інклюзивної політики у сфері освіти дітей з особливими освітніми потребами в Україні. *Віче*. № 6. С. 17–19. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2013_6_6
12. Козак Л.В. (2017). *Тренінг 6. Індикатори якості освіти у країнах ЄС*. Для здобувачів наукового ступеню PhD. Retrieved from https://heges.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2017/10/%D0%A2%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B3_6.pdf.
13. Колупасва А.А., Таранченко О.М. (2016). *Інклюзивна освіта: від основ до практики* : монографія. К. : ТОВ «АТОПОЛ». 152 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
14. Мельничук О. (2019). Становлення та розвиток інклюзивної освіти в Україні. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. Вип. 27. 3б. наук. пр. / за заг. ред. проф. О.А. Мельничука*. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД». С. 54–60.
15. Національні освітні індикатори (розраховані на основі даних з інформаційно-телекомунікаційної системи «Державна інформаційна система освіти», яка працює у експериментально-дослідному режимі). Інститут освітньої політики. 2016. Retrieved from <https://iea.gov.ua/indicators/>
16. Організація інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти. Інформаційно-аналітичні матеріали. Міністерство освіти і науки України. ДНУ «Інститут освітньої аналітики». 2024. Retrieved from https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2024/12/inklyuziya_do_2024.pdf
17. Освіта. Держстат. Retrieved from https://stat.gov.ua/uk/topics/osvita?facets_query=
18. Освіта. Інклюзивна освіта. Статистичні дані. Міністерство освіти і науки України. Retrieved from <https://mon.gov.ua/osvita-2/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani>
19. Освіта осіб з особливими потребами. Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти». Retrieved from <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/osvita-osib-z-osoblivimi-potrebami-normativna-baza/>
20. Освітні індикатори (Дашборд). Міністерство освіти і науки України. Retrieved from <https://mon.gov.ua/osvitni-indikator-i-dashbord>
21. Поступна О.В. (2011). Теоретичні основи державного управління системою дошкільної освіти в Україні. *Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр.* Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр». Вип. 4 (35). С. 86–92.
22. Садова І.І. (2020). *Тенденції розвитку інклюзії у закладах середньої освіти України* : дис... д-ра пед. наук. Дрогобич : Дрогоб. держ. пед. ун-т імені Івана Франка. 596 с.
23. Танасишин у штаб-квартирі ООН: в Україні понад 3 млн людей з інвалідністю – це люди з величезним потенціалом, навичками, ідеями, силою. Головні новини : офіційний веб-ресурс Міністерства соціальної політики України. 13 червня 2024 р. Retrieved from <https://www.msp.gov.ua/news/23795.html>
24. Холод М., Колісниченко Н. (2024). Публічна політика з питань інклюзивних систем освіти: нормативно-правовий контекст міжнародної практики. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. Одеса. Вип. 31. С. 171–179.
25. Postupna O.V., Stepanko O.V. (2022). Role of education in ensuring social progress: public-management aspect. *Public administration and state security aspects*. № 2/1. P. 12–27.

References (transliterated)

1. Bazova informatsiia pro invalidnist. Konfederatsiia robotodavtsiv Ukrainy. Retrieved from https://pwd.employers.org.ua/ua/book/2_25
2. Bielova L.O., Bulba V.H., Postupna O.V. (2018). Stan i problemy zdiisnennia upravlinnia yakistiu osvity ta osvitnoi diialnosti v Ukraini: ekspertne otsiniuvannia. Teoriia ta praktyka derzhavnogo upravlinnia : zb. nauk. pr. Kh. : Vyd-vo KharRI NADU «Mahistr». Vyp. 2 (61). S. 8–17.
3. Bulba V.H., Postupna O.V., Stepanko O.V. (2013). Derzhavna humanitarna polityka Ukrainy shchodo rozvytku osvity: mekhanizmy realizatsii. Aktualni problemy derzhavnogo upravlinnia : zb. nauk. pr. Kharkiv : Vyd-vo KharRI NADU «Mahistr». 2 (44). S. 7–13.
4. Vprovadzhuemo inkluziui v zaklady osvity : posib. dla dyrektoriv zakladiv osvity (2023). Derzhavna sluzhba yakosi osvity Ukrainy. 86 s. Retrieved from https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/09/Inclusion_zaklad_osvity_SQE-SURGe_2023.pdf
5. Hren L.M. (2021). Zabezpechennia inkluzivnoi osvity u mizhnarodnykh dokumentakh i zakonodavstvi. Publichne upravlinnia ta administratyvnyi menedzhment: suchasni trendy ta perspektyvy : materialy mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf. Kharkiv : Vydavnychiy tsentr «Global Scientific Trends», 2021. S. 104-105.
6. Hren L.M., Cherkashyn A.I., Chebotarov M.K. (2021). Inkluzivne osvitnie seredovyshe v zakladakh vyshchoi osvity: shliakhy stvorennia. Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymi systemamy. Kharkiv : NTU «KhPI». № 2. S. 70–80.
7. Derzhavna sluzhba yakosti osvity Ukrainy. Retrieved from <https://sqe.gov.ua/?s-type=portal&s=%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D0%B8%D0%B2>
8. Dyvain inkluzivnogo osvitnogo seredovyshecha zakladu vyshchoi osvity: vid teorii do praktyky : monohrafiia (2024). O. Hurenko, N. Tsybuliak, H. Lopatina ta in. ; za zah. red. d-ra ped. nauk, prof. O. Hurenko ; Berdianskyi derzh. ped. un-t. Lviv – Torun : Liha-Pres. 192 s.
9. Inkluzivna osvita: dosvid i perspektyvy: monohrafiia. (2016). Kol. avt. ; vidp. red. H.V. Davydenko. Vinnytsia. 242 s.
10. Inkluzivna osvita: platforma Diia. Tsyfrova osvita prodovzhuie rozvytok v napriamku bezbariernosti. Uriadovyi portal. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/inkluzivna-osvita-platforma-diiatsyfrova-osvita-prodovzhuie-rozvytok-v-napriamku-bezbariernosti>
11. Krasniakov Ye., Burda V. (2013). Formuvannia ta realizatsiia inkluzivnoi polityky u sferi osvity ditei z osoblyvymi osvitnimi potrebamy v Ukraini. Viche. № 6. S. 17–19. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2013_6_6
12. Kozak L.V. (2017). Treninh 6. Indykatory yakosti osvity u krainakh YeS. Dlia zdobuvachiv naukovoho stupeniu PhD. Retrieved from https://heqes.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2017/10/%D0%A2%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B3_6.pdf
13. Kolupaieva A.A., Taranchenko O.M. (2016). Inkluzivna osvita: vid osnov do praktyky : monohrafiia. K. : TOV «ATOPOL». 152 s. (Seriia «Inkluzivna osvita»).
14. Melnychuk O. (2019). Stanovlennia ta rozvytok inkluzivnoi osvity v Ukraini. Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriia: Istorii. Vyp. 27. Zb. nauk. pr. / za zah. red. prof. O.A. Melnychuka. Vinnytsia : TOV «Nilan-LTD». S. 54–60.
15. Natsionalni osvitni indykatory (rozrakhovani na osnovi danykh z informatsiino-telekomunikatsiinoi systemy «Derzhavna informatsiina systema osvity», yaka pratsiuie u eksperymentalno-doslidnomu rezhymi). Instytut osvitnoi polityky. 2016. Retrieved from <https://iea.gov.ua/indicators/>
16. Orhanizatsiia inkluzivnogo navchannia v zakladakh doshilnoi osvity. Informatsiino-analitychni materialy. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. DNU «Instytut osvitnoi analityky». 2024. Retrieved from https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2024/12/inklyuziya_do_2024.pdf
17. Osvita. Derzhstat. Retrieved from https://stat.gov.ua/uk/topics/osvita?facets_query=
18. Osvita. Inkluzivna osvita. Statystychni dani. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Retrieved from <https://mon.gov.ua/osvita-2/inklyuzivne-navchannya/statystichni-dani>
19. Osvita osib z osoblyvymi potrebamy. Derzhavna naukova ustanova «Instytut modernizatsii zmistu osvity». Retrieved from <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/osvita-osib-z-osoblivimi-potrebami-normativna-baza/>
20. Osvitni indykatory (Dashboard). Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Retrieved from <https://mon.gov.ua/osvitni-indykatori-dashbord>
21. Postupna O.V. (2011). Teoretychni osnovy derzhavnogo upravlinnia systemoi doshilnoi osvity v Ukraini. Teoriia ta praktyka derzhavnogo upravlinnia : zb. nauk. pr. Kharkiv : Vyd-vo KharRI NADU «Mahistr». Vyp. 4 (35). S. 86–92.
22. Sadova I.I. (2020). Tendentsii rozvytku inkluzii u zakladakh serednoi osvity Ukrainy : dys... d-ra ped. nauk. Drohobych : Drohob. derzh. ped. un-t imeni Ivana Franka. 596 s.
23. Tanasyshyn u shtab-kvartiri OON: v Ukraini ponad 3 mln liudei z invalidnistiu – tse liudy z velycheznyym potentsialom, navychkamy, ideiamy, syloi. Holovni novyny : ofitsiinyi veb-resurs Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy. 13 chervnia 2024 r. Retrieved from <https://www.msp.gov.ua/news/23795.html>
24. Kholod M., Kolisnichenko N. (2024). Publichna polityka z pytan inkluzivnykh system osvity: normativno-pravovy kontekst mizhnarodnoi praktyky. Teoretychni ta prykladni pytannia derzhavotvorennia. Odesa. Vyp. 31. S. 171–179.
25. Postupna O.V., Stepanko O.V. (2022). Role of education in ensuring social progress: public-management aspect. Public administration and state security aspects. № 2/1. P. 12–27. DOI: 10.52363/passa-2022.1-2.

Надійшла (received) 12.12.2024

Відомості про авторів / About the Authors

Поступна Олена Вікторівна (Postupna Olena) – Національний університет цивільного захисту України, доцент кафедри менеджменту, доктор наук з державного управління, професор; Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0622-0966>;

Шведун Вікторія Олександрівна (Shvedun Viktoriia) – Національний університет цивільного захисту України, начальник наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту науково-дослідного центру, доктор наук з державного управління, професор; Харків, Україна; ORCID:

<https://orcid.org/0000-0002-5170-4222>.